

DEDE KORKUT KİTABI:
TÜRKİSTAN/TÜRKMEN SAHRA NÜSHASI
SOYLAMALAR VE 13. BOY
SALUR KAZAN'IN YEDİ BAŞLI EJDERHAYI ÖLDÜRMEŞİ
Orijinal Metin (Tıpkıbasım), Transkripsiyon, Aktarma

“adlı eser” ile

“DEDE KORKUT KİTABI'NIN GÜNBEY YAZMASI:
İnceleme, Metin, Dizin ve Tıpkıbasım”

adlı makale

üzerine görüşler ve okuma hataları ile ilgili düzeltmeler.

Tuncer GÜLENSOY*

Dil Araştırmaları, Güz 2019/25: 230-260

Uzun yıllardır yakından tanıyıp, bildiğimiz, üzerinde dil araştırmaları yaptığımız, Türk destan ve kültür tarihi ile ilgili makaleler yazdığımız “*Dede Korkut Kitabı*”nın yeni bir yazma nüshası bulunduğu haberi ile heyecanlandık, acaba Vatikan ve Dresten nüshalarından farklı yanları nedir, Anadolu ve Rumeli ağızlarında anlatılan “varyantlar”ı ile benzerlikleri var mıdır? Bu yazmanın dil ve ağız özellikleri nelerdir? gibi soruların cevaplarını merak ediyorduk...

Bu merakımızı, “Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü”nün yayın organı olan “*Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*”nde (Cilt 16, Sayı 2 [Haziran 2019], ss. 147-379) yayımlanan, **Nasser Khaze Shahgoll, Valiollah Yaghoobi, Shahrouz Aghatabal, Sara Behzad** adlarında dört kişinin imzasını taşıyan, büyük boy 232 sayfalık, çok yönlü bir araştırmayı içine alan ilmî bir makale ile giderdik. Bu uzun ve titizlikle hazırlanmış ilmî yazının içindekiler de çok ilgi çekici idi: Özet (s. 147-148), Önsöz yerine (s.149-150); Giriş, Eser. Yazmanın bulunuşu ve incelenmesi (s.150-151. Burada, Günbey Yazması'nı sahibi Muhammed Veli Hoca ile torunu ve bu makaleyi hazırlayan 4 kişinin fotoğrafları var. Ayrıca, “.....*ertesî gün yazmanın sahibini arayıp eserin oldukça değerli olduğunu, iyışekilde korunması gerektiğini ve şayet izin verirse bu eseri çalışmak istediğimizi bildirdim. Veli Muhammed Hoca bu isteğimizi sevinerek kabul etti. Daha sonra, Veli Muhammed Hoca 1 Şubat 2019 tarihli bir yazı ile söz konusu yazmanın metninin hazırlanması ve yayınlanması ile ilgili bütün hakları bize devretti. / Not: Veli Muhammed Hoca'nın yazmanın metninin*

* Prof. Dr., Emekli Öğretim Üyesi, Ankara/TÜRKİYE t.gulensoy@gmail.com. Gönderim Tarihi: 08.09.2019/Kabul Tarihi: 21.09.2019

hazırlanması ve yayınlanması ile ilgili bütün hakları bu makale yazarlarına devrettiğine dair tarihli ve imzalı belge kişisel arşivimizdedir.” İçerikli bilgi de konu için önemlidir.); Yazmanın özellikleri (s.153-154); Eserin Adı (s. 154-155). Elyazması Hakkında ve Eserin Yazılma ve Çekimlenme Süreçleri: Yazılması (s. 155-156); Çekimlenişi (s.156-159); Gün. Yazmanın Öteki Yazmalarla İlişkisi, Oğuz Destanları İçindeki Yeri (s.159-161); Günbet Yazmasının DKK Sorunlarının Çözümüne Katkıları (s.161-165); İçerik (s. 165); Dil, Yazım ve Ses Bilgisi Özellikleri, Yazım Özellikleri (s. 165-166); Ünsüzlerin Yazımı (s. 166-176), Ünlülerin Yazımı (s.167), Alıntı Sözcükler (s. 167-168: Bu bölümde “Arapça ve Farsça alıntı sözcükler üzerinde durulmuş, Moğolcadan Türkçeye geçen pek çok alıntı sözcük üzerinde durulmamıştır.”); Ses Özellikleri: Ünlüler (s.168); Ünlü uyumu (s.168-169); Ünsüzler: Ünsüz Uyumu (s. 169), Ünsüzlerde Ses Olayları (s. 169-172); Biçim Bilgisi Özellikleri: Yapım Biçim Bilgisi; Yapım Ekleri: Addan Ad yapım Ekleri (s.172-274); Addan Fiil Yapım Ekleri (s. 174-176); Fiilden Ad Yapım Ekleri (s. 176-178); Fiilden Fiil Yapım Ekleri (s. 178-180); Çekim Biçim Bilgisi: Ad Çekimi: Çokluk (s. 180-181); Durum Ekleri: Yalın Durum (s. 181); İlgi Durumu (s.181); Belirtme Durumu (s.181); Yönelme Durumu (s. 182); Bulunma Durumu (s.182); Ayrılma Durumu (s. 182); Vasıta Durumu (s. 182); Eşitlik Durumu (s. 182-183); Yön Gösterme Durumu (s.183); İyelik Ekleri (s. 183); İyelik Durumu Ekleri (s. 183-184); Sıfatlarda Karşılaştırma (s. 185); Sıfatlarda Kuvvetlendirme (s.185); Aitlik Eki (s. 185); İsimlerin Yönlendirilmesi: Ek-Fiil ve Bildirme Ekleri: Geniş Zaman (Şimdiki Zaman) Kipi (s. 185); Belirli Geçmiş Zaman Kipi (s. 185-186); Belirsiz Geçmiş Zaman Kipi (s.186); Ek-Fiil Olumsuzluğu (s.186); Fiil Çekimi: Belirli Geçmiş Zaman (s. 186-187); Belirsiz Geçmiş Zaman (s. 187); Şimdiki Zaman (s. 187); Geniş Zaman (s.187-189); Gelecek Zaman (s.189); Tasarlama Kipleri: Şart (s. 189); İstek (s. 190); Emir (s.190); Gereklilik (s. 190-191); Hikâye (s. 191); Rivayet (s. 191); Şart (s. 191); Yeterlilik Fiili (s. 191); İsim-Fiiller (s. 192); Sıfat-Fiiller (s. 192-193); Zarf-Fiiller (s. 193-194); Zamirler: Şahıs Zamirleri (s. 194-195); İşaret Zamirleri (s.195); Dönüşlülük Zamirleri (s. 195); Söz Varlığı Özellikleri (s. 195-196); Çalışmanın Yöntem ve İlkeleri (s. 196-197); Harf Çevrim ve Yazı Çevrim İmleri (s. 198-199); Çeşitli İmler (s. 199); Metin (s. 199-225); Sayfa Kenarındaki Metin Dışı Yazılar (s. 226-227); Dizinler (s. 228-289); Özel Adlar Dizini (s.289-293); Diplomatik Metin (s.294-309); TIPKIBASIM (s.310-374); Kısaltmalar (s.375); Kaynaklar (s.375-378); Çevrimiçi Kaynaklar (s. 378); yazar Bilgisi (s. 378); Yazı Bilgisi (s.379: Alındığı tarih: 3 Mayıs 2019, Yayına kabul edildiği tarih: 4 Haziran 2019; E-yayın tarihi: 30 Haziran 2019).

Prof. Dr. Metin Ekici tarafından hazırlanan, yukarıda künyesini verdiğim “Eser”, Önsöz (s. 9), Giriş (s. (15-26: 1. Dede Korkut Kitabı'nın Nüshaları; 1.1. Dresten Nüshası; 1.2. Vatikan Nüshası; 1.3. Türkistan/Türkmen Sahra Nüshası; 1.3.1. Türkistan/Türkmen Sahra Nüshasının Genel Özellikleri; 1.3.2. Türkistan /Türkmen Sahra Nüshasının Yazarı, Dili ve Tarihi; 1.3.3. Türkistan/Türkmen Sahra Nüshasının İçerik Özellikleri; Kaynaklar), Metinde Kullanılan Transkripsiyon İşaretleri (s. 29); Orijinal Metin (Tıpkıbasım) Transkripsiyon (s.30-152: *Bu bölümde, 'çift numaralı' sayfalarda 'Metin', "tek numaralı" sayfalarda da 'metnin transkripsiyonu' verilmiştir.*) bölümlerinden oluşmaktadır.

NOT-1: **Metin Ekici, Nasser Khaze Shahgoll (vb.ları), Yusuf Azmun, Necati Demir**'in *Dede Korkut Kitabı* üzerine yaptıkları yayınlar ve bu konuda yazılan bazı makaleler ile ilgili bir makalenin künyesi aşağıda verilmiştir:

[Kürşat Efe, “Dede Korkut Oğuznâmeleri Üzerine Yeni Araştırmalar”, *DEDE KORKUT Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 19, Ağustos 2019, s. 292-309].

Bu yazıda, Dede Korkut üzerine yeni yapılan yayınlar ile ilgili bilgiler verilmekte, içindekiler sıralanmakta, fakat metin okuyuşlarındaki hatalar üzerinde hiç durulmamaktadır.

Burada, Metin Ekici'nin okuduğu (...ilk metin okuma anından sonuna kadar boş vakitlerinin tamamında yardıma gelen Dr. Gürel PEHLİVAN;tarih ve tarihî silah bilgisi ve de eski metinlere hâkimiyetiyle desteğini gördüğüm....Doç. Dr. Abdullah TEMİZKAN;okuma sırasında metnin kontrolünü yapan, yorumlu transkripsiyon ve diğer teknik konularda her türlü desteğini sunan.....Dr. Fazıl ÖZDAMAR da dâhil, eserin oluşmasında katkıda bulunanlar...) metin transkripsiyonu üzerinde durarak, bana göre, okumalarda görülen bazı '**hatalar**'ı belirtmeye çalışacağım.

NOT-2: 1) Metin Ekici'nin okuduğu metinlerde, *sayfa numaraları verilmiş, fakat satır numaraları verilmemiş* için, karşılaştırmada zorluk çekilmektedir.

2) Ekici'nin **1b** ile verdiği sayfa numarası diğerinde **1a**'dır.

3) Ekici'nin verdiği dip not sayısı 50; diğerinde verilen açıklamalı dip notu sayısı 202'dir.

4) Ekici'de (*nun+kef = n*) ile gösterilmiştir; diğerinde (**ng**) ile verilmiştir, doğrusu da budur.

5) Ekici'de, bazı okuyuşlar, Türkiye Türkçesine göre yapılmış; Türkmen ve Azerbaycan Türkçesinin söyleyiş özellikleri gözden kaçırılmıştır.

6) Ekici'deki “SÖZLÜK” bölümü 6 sayfa olup, kelimelerin anlamları verilmiş; fakat hangi sayfa ve satırda geçtikleri belirtilmemiştir.

7) Ekici'de, ayrıca, “DİZİN” diye 4,5 sayfalık bir bölüm vardır ki burada verilen numaralar, eserin sayfa ve satırlarını değil, kitaptaki sayfa numaralarını göstermektedir. Hataları olduğu için kullanışlı değildir.

8) Bizim bilgisayarımızda transkripsiyon işaretleri bulunmadığı için, Arap harflerinin karşılıkları şöyle gösterilmiştir: Medli elif/elif (â), sad (s), kaf (k), ha (h), hı (h), gayın (g), tı (t), zel (z), nun+kef (ng), kapalı e (e)

Ekici'nin okuduğu metinlerde tespit edebildiğim “düzeltmeler” aşağıdadır:

Ekici'nin okuyuşu:

Bizim okuyuşumuz:

<p>1b- 1 Hakk Te'âlâ 2 Cibril 5 dînlü 10 sâyebân 11 Davud Nebî 11 yetürürdi 11 münâcatda 13 İbrahim Halilullah 13 hocası-y-ilen 14 bana</p>	<p>Hakk Ta'âlâ (<i>pek çok yerde</i>) Cebre'îl dîn-lü sâyebân (<i>pek çok yerde</i>) (=<i>gölgelik; büyük çadır, otağ</i>) Dâvud-ı Nebî yetürürdi [<i>e= kapalı e yerine</i>] münâcâtda (<i>münâcât : “yakarış, dua; Tanrı'dan bir şey dilemek için söylenen söz.”</i>) İbrâhîm Halilü'l-lâh hvâcesiyyen banga</p>
<p>2a- 1 İbrahime 8 Kur'an 7 mümin hakîr 9 dosta 9 zeki 12 sehi 13 dahî 14 safâ</p>	<p>İbrâhîme Kur'an (<i>pek çok yerde</i>) mü'min müttakî dutsa zekî sahî (= “<i>eli açık, cömert</i>”) dahî (= “<i>dahi, da/de, bile</i>” < <i>Tü. takı</i>) sefâ (= <i>1. saflık, berraklık; 2. Gönül rahatlığı.</i>)</p>
<p>2b- 1 gâziler 2 şehîd gerek 3 dervîşlerüng 4 Veysel-Karan 7 bedevli 8 çal-karakuş kıynaklı</p>	<p>gâzîler (<i>gâzî : “gazâ eden, düşmanla savaşan kimse”</i>) şehîd gâzî gerek (<i>hâşiyede</i>) dervîşlerüng (<i>pek çok yerde: derviş</i>) Veysü'l-Karan bedevli (<i>pek çok yerde</i>) (<i>bedev : bir at cinsi; bedevli : “bedev atı olan”</i>) çal kara kuş kaynaklı (<i>Bu konu için bk. S.201, not: 18</i>) (<i>çal : “boz, kır, alaca, kül rengi”; kara kuş: “kartal”</i>)</p>

	8	bürküt	bürgüt (= “bir tür kartal” < Moğ. bürgüd)
	9	yatmaz uyumaz	yatmaz uymaz (uy- “uyumak” /Tebriz ağzı)
	10	borçlularun harçluğu	borçlı-lar ung harclığı
	10	yalanaçların geyeceği	yalanaçların gecige si (bk. S.201, not: 20) (yalanac : “çıplak, üryan, yoksul”; gecige < Moğ. gecige “artçı birlik; arka, ense)
	11	Adabasa yerinde	ada basa yeriyende (ada basa yeri- : “sağlam ve güçlü adımlarla yürümek”)
	12	yürek yaran	yürek yar ang (yar- : “yarmak, yarık açmak”)
	13	ulaldugıca	ulaldugca (ulal- “ululanmak, kendisine saygı gösterilmek, büyümek”)
	14	ümid	ümîd (pek çok yerde) (< Fars. “umut”)
	14	büyüldüğe	böyüldugca (böyül- “büyümek”)
3a-	1	karıduğca	karıduğca (kari- : “yaşlanmak, kocamak”)
	3	ulu âyetinde	öz zâtında (öz : “kendi, öz”; zât “1.kişi, şahıs, kendi; 2. öz, cevher”)
	7	refâhı-y-içün	refâhı-çün
	7	...muhtâcun eyler-mi muhtâc ilahî	muhtacd ang ileri muhtâc’ün-ileyhi (muhtâc’ün ileh : “gerekli olan, ihtiyaç duyulan şey”)
3b-	10	ârân sazın gür mişenün göllerinde	aran saz ung gür meşen ung kollarında
	10	aslan enirür	aslan eng rür (engre- : “kükremek, haykırmak, bağırarak” < DLT. 73: angra- / ingre-)
4a-	9	dürüşende	duruşanda (duruş- “karşı karşıya gelmek, çarpışmak, savaşmak”)
	9	dürüşmişce	duruşmışca

10	arha den sürülürse	arhadang sorulursa
11	yiner	yenger (yeng- : “yenmek, üstün gelmek”)
4b-	1 üç ıldırım inse	uc ıldırım ense (uc : “sebebiyle”; ıldırım : “yıldırım”)
	1 sâyhân	sayhan (= “taş, taşlık yer” < DLT. 514. say taşlık yer”)
	4 damırinsa	damızsa (damız- : “damlatmak, damla damla akıtmak”)
	4 mişeni	mêşe-ni (mêşe : “orman, ormanlık yer”)
	5 koba	kuba (= “(deve veya kaz için) konur rengi”)
	7 gölge	kölge (=gölge)
	9 kıynakunun	kaynakınung (kaynak : “yırtıcı kuş ve hayvanlarda turnak, pençe”)
	9 çiletse tomçukunun	çiletse tumçukınung (çilet- “saçmak, serpmek”; tumçuk “gaga” < DLT.)
	10 tüm	tom (= sert, katı”)
	10 yım yımlansa	yem yemlense (yemlen- : “yemlenmek, beslenmek”)
	13 geyigi mârîhde	geyiği marıhda (marıh : “pusu, av gözetleme yeri”)
5a-	12 agılunun	agılung (agıl : “ağıl, arkaç”)
	ögeç	ögeç (= “öveç, iki üç yaşındaki erkek koyun”)
5b-	2 harb harb	harp harp
	5 nazarsak oldığıça	nazar, sak oldugca (nazar : 1. bakış, göz, bakma; 2. huzur, kat, ön”) sak : “sağ, sağlam, sağlıklı, esen”)
	7 için	ipçin (ipçin : “zırh” < Moğ. öbçin)

	10	asl-ı Selcik	asıl Selcik
	11	uradur-mı? Uratmak	üredür mi? Üretmak (<i>üret-</i> : “ <i>üretmek, çoğaltmak</i> ”)
	12	hemi	hamı (= “ <i>bütün, hep, herkes</i> ”)
6a-	6	üc ıldırım, dökübeni	uc ıldırım, degübeni
	12	söküsünde	seküsünde (<i>sekü</i> : “ <i>seki, yüksek düzlük yer, dağ başındaki düzlük</i> ”)
6b-	1	geyik	geyik
	1	çeşme suyunun	çeşmesinü ng
	2	çârhovuzlar	çâr havuzlar (= <i>büyük havuzlar</i>)
	3	sürâhiler ...la’l-i çakır	surâhiler la’lî çakır (<i>la’lî çakır</i> : “ <i>kırmızı şarap</i> ”)
	4	kuzular	kuzular
	5	çaka den	çakırd ang (<i>çakır</i> : “ <i>şarap, içki</i> ”)
	8	eklim	eglim (= <i>1.eğik, eğri; 2.yamaç</i> ”)
	9	kızıl bugdadın kildi	kızıl bugda dîn kilidi (<i>kızıl</i> : “ <i>kızıl renkli</i> ”; <i>bugda</i> : “ <i>buğday</i> ”)
	13	yıhdurmasa	yencdürmese (<i>yencdür-</i> “ <i>ezdirmek, hurdahaşetmek, parçalamak</i> ”)
	14	yeni	yengi (= “ <i>yeni</i> ” < DLT. 610: <i>yangı</i>)
7a-	1	küni	güni
	1	yen	yeng (= “ <i>giysi kolunun el üstüne gelen bölümü, kol ağzı; yen</i> ”)
	4	yoşanmasa	yumşanmasa (<i>yumşan-</i> : “ <i>yumuşamak, sertliğini gidermek</i> ”)
	6, 8	sâirinde	sayra[ya]nda (<i>sayra-</i> : “ <i>ötmek, cıvıldamak, şakımak</i> ”)
	7	elçilüka	elçilüka (= <i>elçiliğe</i>)
	12	bağlayuben	bağlayub ang
	13	ala bıdaklu sürcidâlar	ala baydaklu sur cıdalar (bk. 7b -1,2) (<i>ala</i> : “ <i>ala, karışık renkli, çok renkli, alaca</i> ”;

		<i>baydak</i> : “bayrak, sancak”;
		<i>sur</i> : “sarı, kamış sarısı; parıldayan”
		<i>cıda</i> : “süngü, kargı, mızrak”)
7b-	1 söven kimi sögendiği	seveng kimi sevkendiği (<i>seveng</i> : “kazık”; <i>kimi</i> : “gibi” <i>sevken-</i> “dayanmak, yaslanmak”
	8 benim benim	menem menem
	9 cırasınlar	cırasınlar [< Moğ. : <i>cilasun</i> “cilasun, yiğit kimse”]
8a-	1 koc	koç (= 1. koç; 2. sağlıklı, gürbüz genç erkek, yiğit”)
	4,6,11 koba	kuba (=“ <i>konur rengi</i> ‘deve ve kaz için’ ”)
	5 kakıldıssa kukuldaşa	kakkıldıssa kukkuldaşa (<i>kakkıl-daş-</i> : “kuşlar bağrıışmak, gıdaklaşmak”; <i>kukkıl-daş-</i> : “aynı”)
	5 yengil	yangıl (= “1. bir tarafı kırmızı bir tarafı beyaz elma; 2. kırmızımtrak; 3. Alaca, açık koyulu”)
	7 tablbazı	tabl-ı bâzî (= “eyerin kaşına asılan, kuş kuşlamada doğan ve başka avcı kuşları salıvermeden önce av kuşlarını ürkütme için kullanılan bir tür daviul”)
	9 tâlân	talán (= “ <i>talán, yağma</i> ”)
	9 kaz-ilenşakıyub	kazılan ...şakıb
	10 tomçukınun	tumçukınunung (<i>tumçuk</i> : “gaga” < DLT. 236: <i>tumşuk</i>)
	11 çılatsa	çiletse (<i>çilet-</i> : “saçmak, serpmek, serpiştirmek”)
	12 tüm...yım yımlansa	tom ...yem yemlense (<i>tom</i> : “sert, katı” < <i>tong</i>)
8b-	1 üstünde	ötende (<i>öt-</i> : “geçmek, aşmak”)
	4 geyik	geyik

- 5 pençesinün pençesinüng
7 dünek, ılılılara dünek [salur] ılılılara (ekleme)
(*dünek* : “in”; *dünek sal-* : “yuva kurmak”
ılılı : “yulku, at sürüsü”)
- 8 yetişende salla urur yetişende salla urar
(*salla* : “tokat”; *salla ur-* “tokat vurmak” =
An.ağl.: *sille* “tokat”. DS.X, 3577)
- 9 yerine yerine
10 hökürür högürür
(*högür-* : “aslan bağırarak, kükremek”)
- 11 at etinde atanda
(“attığı zaman”)
- 12 olanda karıncuğı ölede karıncüğü
- 9a-** 1 ögeç ögeç
(= iki üç yaşındaki erkek koyun; öveç”)
- 2 gavgâ gavgâ
4 cânvarlar cânavarlar
6 cerkeleyüb geder-iken *gen* / cerkeleyüb geder-iken *geng*
(*cergele-* : “sıralamak” < Moğ. *çerge*)
- 7 yavşan yovşan
(= “yavşan, yavşan otu”)
- 9 tazı tâzî
(=tazı)
- 10 döğüb döğüb
11 mahalde mahalda
(= “mekânda, yerde, yörede”)
- 13 yoruluben yorulubang
- 10a-** 2 sünüler yavuzı sügüler [< süngü / ng > g değişimi ile] yavuzı
(*sügü* : “süngü, mızrak”;
yavuz : “1.yaman, kötü, fena; 2. keskin;
3. şiddetli, hızlı; 4. sert; 5. güçlü”)
- 2 yavuzı çekecek ... umrar / yavuzı çekicek ... omrar
(*omr-* : “(kemik vb. gibi sertşeyleri) kırmak”)
- 3 üç yelekli sahâr üç yelekli suhar
(*yelek* : “1. telek, kuşların kanat uçlarındaki tüylerden her biri; 2. okun yay kirişine takılan bölümdeki tüy, ok tüyü”
suhâr : “bir tür ok”; *üç yelekli suhar* “üç telekli suhar ok”)

- 4 yavuzı degecegiz / yavuzı degicegiz
(*deg-* : “değmek; değerli olmak”)
- 4 mavaldur moval[da]d-ur (bk. s. 209, not: 93)
(*movaldat-*: hayvanı “1. böğürtmek; 2. bağrtmak”)
- 5 yavuzı yavuzı (pek çok yerde)
- 5 çalınacak ...baş ögütürür / çalınacak ... baş öktürür
(*öktür-* : “kesmek”)
- 8 yilegi yetişmedin yeleşti yetişmedin
(=oku varmadan)
- 9 cihan cihân
- 11 tufan tûfân
(=fırtına, kasırga, çok şiddetli yağmur ve fırtına)
- 11 alubeni alubanı
- 12 kıynakinun **kaynakınun**
(*kaynak* : “yırtıcı kuş ve hayvanlarda turnak, pençe”)
- 12 çiladur çiledür
- 13 tomçukunun **tumçukınun**
(*tumçuk* : “gaga”)
- 14 tüm yüreği yım yımlanur / tom yüreği yem yemlenür
- 14 tabl-bâzı tabl-ı bâzî
(= eyerin kaşına asılan, mkuş kuşlamada doğan ve başka avcı kuşları salıvermeden önce av kuşlarını ürkütme için kullanılan bir tür davul”)
- 10b-** 1 suna Alca sonaAlaca
(*sona* : “suna, erkek ördek; göl ördeği”)
- 2 yavuzı kaz uşadur / yavuzu kaz üşedür
(*üşet-* : “korkutmak”)
- 3 ütlegi yavuzı ütlegi yavuzı
(*ütelgi* : “bir tür doğan”)
- hokkâr ceyran / hokkar Ceyran**
(*hokkar* : “bir tür balıkçıl kuşu”;
ceyran : “ceylan” < Moğ. *cegeren* > Tü. *ceren*)
- 4 yügrük kırkı yavuzı fare bıldırcın / yügürük kırkı fere bıldırçın
- 5 yavuzı sâdık yavuzı, sadak
(*sadak* : “içine ok konulan torba veya kutu biçimindeki kılıf, okluk” < Moğ. *sadagak*)
- 7 üstünde ötende
- 8 yerde yerde

- 9 geyiği mârîhde ... ince / geyiği marîhda...ince
(marîh “pusu, av gözetleme yeri”)
- 11 yavuzı mişenün yavuzımeşenüng
(meşe : “orman, ormanlık yer”)
- 13 güreler küreler
(**kürele-** “bir şeyi kaldırıp atmak”)
- 11a-** 1 yerineyavuzı yerine yavuzı
2 yetişende yetişende
3 akaç akaç
(= “ağaç, sopa; bir mesafe ölçüsü”)
- 4 mahallinde mahallinde
4 agılunun agılunğ
(**agıl** : “ağıl, arkaç”)
- 4 ögeç ögeç
7,10 gavga gavgâ
7 dolandırur dolandırur
(= *dolaştırır*)
- 8 kuyma kuyma koyma koyma
9 yavuzına hapar yavuzına çer
(**çer** : “terlemiş atta sulama sonucunda meydana gelen romatizma iltihabı”)
- 10 ayasını iyisini (= “sahibini”)
10 urur urar (= “vurur”)
- 12 bilig bunar bilik bükür
- 11b-** 4 hemî ola-y-dı hamî olaydı
6 seğirte-y-di seğirtseydi
(**seğirt-** : “1.koşmak; 2. Yürümek; 3. Koşturmak; 4. saldırmak, akın etmek, çapul için hücum etmek”)
- 7 mehmul tekilli mahmel tükli
(**mahmel** : “1. kadife; 2. (mec.) parlak ve yumuşak olan;
tük : “tüy”; **tükli** “tüylü, tüyü olan”)
- 7 kâkülli kekülli (< Moğ. **kekül** “perçem”)
9 söy dırnagı soy dırnag (= *soyu soppu düzgün*)
(**soy** : “1. soy, köken sülale; 2. İyi ve üstün nitelikleri bulunan; 3. soylu;
dırnag : “güzel, düzgün soy”)
- 10 bidev bedev
10 önce ... öncil ögce ögcil
(**ögce** : “önce”; **ögcil** : “öncül, öncü, önde giden”)

- 11 cıladar ter ... çözelür / cılav dartar çerelür
(*cılav dart-* : “dizgin çekmek”);
çerel- : “(kızgınlık, şaşkınlık vb. nedenlerden)
gözleri fazla açıp kapamak”)
- 12 ayasını iyesini
(*iye* : “sahip”)
- 13 hemi hamı
(= “bütün, hep; herkes”)
- 12a-** 1 *keyse-y-di* *geyseydi*
3 *varsa-y-dı* *varsaydı*
5 *barusunda ...urur* *bârüsında...urar*
(*bârû* : “kale duvarı, sur”)
- 7,8 *ülen* *öleng*
8 *atlas-ilen* *atlas-ılan*
(*atlas* : “yüzü parlak, sık dokunmuş bir ipekli
kumaş türü, seten”)
- 9 *sâyebânli* *sâybânli*
(= *gölge*liği olan; büyük çadırı olan; otağı olan)
- 10 *deyende* *deyende*
11 *mirahorlı* *mîr-âhurlı*
(= *imrahorlu*, *imrahoru* olan)
- 12 *şılanında* *şileninde*
(*şilen* “ziyâfet < Moğ. *silü(n)* “çorba”
Lessing 708a; *şilen* “çorba” TMEN 242)
- 12 *gölgesi* *kölgesi*
13 *pâdşâsı* *pâdişâsı*
14 *pâdşâh* *pâdişâh*
- 12b-** 1 *ögcedegenek, degedügi /* *ögce degeng, degdügi*
(*deg-* : *eğmek*; *değerli olmak*)
1 *degmiyen* *degmeyeng*
3 *tüm yüregi* *tom yüregi*
(*tom* “katı, sert”)
3 *sünüli* *sügüli*
(< *süngü*+*li* “cida, neyze”)
4 *sürcidânun* *sur cıdanung*
(*cida* < Moğ. “süngü, kargı, mızrak”)
(*sur* “1. sarı, kamış sarısı; 2. parıldayan”)
5 *sahâr ...dom* *suhâr dem*

- (*suhâr* : “bir tür ok”;
dem : “1. kılıç, hançer, bıçak. vb.nin keskin yanı; 2. keskin”)
 6 *disgirgeni ... mişentün* / *diskirgeni meşentüng*
 (*diskirgen* : “çok korkutan, çok ürküten, korkudan sıçratan”)
 7 *hügürgeni* *högürgeni*
 (*högürgen* “çok bağırın, çok kükreyen”
 < *hö*: ‘yansıma’+ *Kır-* = ‘bağırma’)
 8 *Sarıkamış* *Sarı Kamış*
 9 *hetbetli* *heybet-li*
 10 *Salur igi* *Salur yeği*
 (*yeg* : “iyi, daha iyi, üstün”)
 13 *göçen* *köçeng*
 (*köç-* : “göçmek, yurt değiştirmek”)
 13 *Aras-ilen* *Arasıläng*
 14 *kabaya tâlân* *Kubaya talan*
 (Not 1: *sünü* : *cidâ*, *nîze ma’nasına* . / *cida*, *neyze ma’nasına*.)
- 13a-** 1 *Şîrvân-ilen Şamahını ölkelenen* *Minkışlakun* / *Şîrvânıläng Şamahını*
ölkeleneng Min Kışlakung
 2 *Lezgi-y-ilentufan* *Lezgiylengtûfân*
 4 *cidâsınun* *cıdasınung*
 (*cida* : “süngü, kargı, mızrak”)
 5 *Kımuk-ilen* *Kımukıläng*
 8 *Tabasaran* *Tabarsaran*
 9 *begi.....Dündar* *begi....Dundar*
bidevli *bedevli*
 12 *çal-karakuş kıynaklı* *çal kara kuş kaynaklı*
 (*çal* : “boz, kır, alaca, kül rengi”;
kara kuş : “kartal türünden kara kuşlara verilen ad”
kaynak : “yırtıcı kuş ve hayvanlarda tırnak, pençe”)
 13 *uyumuz* *uymaz*
- 13b-** 1 *kiynegi* *geynegi* (*geynek* “gömlek, giyecek”)
 1 *harçluğı* *harclügi*
 4 *tuman* *tümen*
 (= *onbin*)

4	Gazan-ile	Gazanıla
5	büyüdukca	böyüdukca
9	yatub, evin ala bıdak cidâsına / yatub uyan, ala baydak cıdasına	<i>(yatub uyan : “yatıp uyuyan”</i> <i>ala baydak : “alacalı, çok renkli bayrak”;</i> <i>cıda : “süngü,kargı, mızrak”)</i>
10	gaburkası	gabırgası (< Moğ. habırha)
11	zarb-ilen	zarbılan <i>(zarb : “darp, vuruş, vurma, dövme”)</i>
13	Kara Budag-ilen	Kara Budagılang
14	inmiş ... sulatmış	enmişsöletmiş <i>(sölet- : “söyletmek”)</i>
14-a	1 pâdşâhun	pâdişâhun (<i>pek çok yerde</i>)
	1 Begdillinün büyügi	Begdilinü ng böyügi
	3 kıflına	kıflına <i>(kıfl : “kilit”)</i>
	4 eli	eli
	6 bıyıglarını	bıglarını <i>(bıg = bıyık)</i>
	7 orni	evreni <i>(evren : “İbüyük yılan, ejderha”)</i>
	7 büyügi	böyügi <i>(büyü- : “büyümek”; büyük : “büyük”)</i>
	8 Böre ulusını	Büre.....ölümünü <i>(Büre “kişi adı”: Büre Dost)</i>
	10 Alay Han-ile	Alay Hânıla
	11 Kırbaragın	Kı[1] Baragın
		(Not: r ile yazılmışsa da tarihî metinlerde Kıl Barak 'tır)
	12 yitgac	yetkec <i>(= yetiştiği zaman, ulaştığı zaman, vardığı zaman)</i>
14b-	1 büyügi	böyügi
	1 korçı	kurçı <i>(kurçı : “İlhanlı devletinde silahlı asker, bekçi, muhafız)</i>
	4, 11 yeriş	yeriş <i>(yeriş : “akın, saldırı, hücum”)</i>
	5 yaşayuben	yaşayub ang

8	kalbini	kalıbanı (<i>kal-</i> : “kalmak”)
9	miçküllere	miçeklere (<i>miçek</i> “sinek, sivrisinek”; Anadolu: <i>mucuk</i> “küçük sinek”)
10	eller içmez	iyler içmez (<i>iyler içmez</i> = <i>kokuştugu için içilemeyecek duruma gelen (su), kokmuş, pis</i>)
10	sulanmaz-mı	sülenmez mi? (<i>sülen-</i> ‘küçültücü ifade olarak “yemek ve benzeri şeyleri aramak veya olduğu yere gitmek”)
13	çift kâvine	cüft gavayına (<i>cüft</i> “saban, pulluk”; <i>gavayın</i> < Fars. <i>gavahın</i> “büyük saban, kara saban”)
14b-	4 göçende	köçende (<i>köç-</i> : “göçmek”)
	5 kulıkına	kullukına (<i>kulluk</i> : <i>kulluk, hizmet</i>)
	6 mollalara	mollâlara (<i>mollâ</i> : “din hâdimi, imam”)
	8 dervişlere	dervîşlere
	9 safâ	sefâ (= “1. saflık, berraklık; 2. gönül rahatlığı; neşe, zevk, eğlence”)
12	ecelsizce ... tüş olmaz-mı	/ ecel-sizce....tüş olmazmı (<i>tüş ol-</i> : “denk gelmek, rast gelmek, rastlamak”)
13	yele yalpa	yıla yalpa (=parıldayarak) (<i>yıl-</i> “parıldamak, parlamak, ışık saçmak” <i>yalp-</i> “parıldamak, parlamak, ışık saçmak”)
15b-	2 at küclüsi	at güclüsi (<i>güçlü</i> : “güçlü, gücü olan, kuvvetli, yavuz”)
	3 önce gelür öncil alur	ögce gelür ögcil alur (<i>ögce</i> “önce”; <i>ögcil</i> “öncül, öncü, önde giden”)
	3 cıldar ter	cılav dartar (<i>cılav</i> “dizgin”; <i>dart-</i> “çekmek”)
	6 yoldaş hiçi, nöker pesi	yoldaş hiçi, nöker pisi (<i>nöker</i> “erkek hizmetçi, uşak” < Moğ.; <i>pis</i> “kötü, alçak, rezil; tecrübesiz”)

7	hövler döner, kâim oha	havlar döner, kayım oha (<i>hav</i> “atın bir kavis çizerek, tekrar geldiği yola, çizgiye geri dönmesi”; <i>havla-</i> “geri dönmek”) (<i>kayım</i> “dayanıklı, sağlam”)
8	sürcidâya	sur cıdaya (<i>sur</i> “1.sarı, kamış sarısı; 2.parıldayan; <i>cida</i> “süngü, kargı, mızrak” < Moğ.)
8	pâre	para
10	Kâ'be	Ka'be
11	kürlük-ilen	kürlükılan (<i>kürlük</i> : “cimrilik”)
16a-	1 çokul	çukul (= “haberci, casus, dedikoducu, söz getirip götürün”)
	4 örülmak ... bosaluk	urlamak ... busaluk (<i>urla-</i> : “ulumak, ürümek, bağırıp çağırmak”; <i>busalık</i> : “duman, sis, pus”)
	8 alca laçın	alaca laçın (<i>alaca</i> : “alaca”; <i>laçın</i> : “doğan”)
	10 sar kamışun	sar[1] kamışunğ
	11 ugurlanub suna	ogurlanub sona (<i>ogurlan-</i> : 1. saklanmak, gizlenmek; 2. (bir işi) gizli olarak yapmak.”)
	11 ötlegi	ütelgi (= “bir tür doğan”)
	12 ceyrân	ceyran (= “ceylan” < Moğ. <i>cegeren</i> > <i>ceren</i>)
	13 fare, bıldırcın	fere bıldırcın (<i>fere</i> : “yavru, genç”)
16b-	1 öinde	öginde (<i>ög</i> : “ön, ön taraf”)
	2 çapubeni	çapubanı (<i>çap-</i> : “koşturmak, akın etmek, koşmak; vurup kesmek”)
	3 sunu beni	sünübeni (<i>sün-</i> : “koşmak”)
	9 bidev bidevün	bedev bedevünğ
	10 ala cidâ	ala cıda
	12 n'eylesün	neylesünğ

17a-	1,2 dilese	dise
	5 iği saymaz tüm	iki saymaz tom
	6 ulumasından	ölümindeng
	6 kiçkesinde	gecigesinde (<i>geciğe</i> < Moğ. "artçı birlik")
	9 nâmus	nâmûs (<i>pek çok yerde</i>)
	13 gûrda ... büyümiş	görde büyümiş (<i>gör</i> : "mezar, kabir" < Fars. <i>gûr</i>)
17b-	1 olur	ölür
	2 oh [üç] otuz on	Üç otuz on
	5 tayın töşin	tayın tuşın (<i>tay</i> : "denk, eşit, eş, tay"; <i>tuş</i> : "denk, akran, dost")
	7 öninde	öginde (<i>ög</i> : "ön, ön taraf")
	8 digiricigi	degricigi (<i>degricek</i> : "sağrı" < <i>tegre</i> "çevre, yuvarlak")
	8 yeriş	yeriş (= "akın, saldırı, hücum")
	10 tohulusı çok duman	tohulusı çok dümen (<i>tohulu</i> : "toklu, altı aylıkla bir yaş arasında kuzu")

DLT. toklu "altı aylık kuzu" (bk. T.Gülensoy,
"Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin
Köken Bilgisi Sözlüğü, İstanbul 2018, s. 746)

		(<i>dümen</i> < <i>tümen</i> "sürü, yığın, büyük küme")
10	şilanda	şilende (<i>şilen</i> < Moğ. <i>silü(n)</i> "çorba")
11	ugurluka	ogurluka (<i>ogurluk</i> : "hırsızlık, arakçılık, çalma")
11	şirincanver	şirincinür (<i>şirincin-</i> "dadanmak, alışmak")
11	mâl götürür, üçemcide	mâl götürür, üçimcide (<i>üçümcü</i> "üçüncü")
12	sitem-ilen	sitemileng (<i>sitem</i> "eziyet, cefa, zulüm, kıyğı")
13	çengelde	çengâlde (=çengel)+de
13	koyubeni yâd avcına	koyubanı yâd ucına

18 a-	1	bişe	bişe
	6	oluben	olubang
	7	safâ	sefâ
	9	Kıyan	Kıyan
	10	dogudakı İcân.... itce	dogdukı İcen it-ce
	11	Karhûn	Karhun
	11	işkillen	işşekileng (= “ şişek ; iki yaşındaki koyun”)
<p>< *tîşek < *tîşe- “diş çıkarmak”) AH., MA., Hts. Osm., Çağ. şişek ; Osm. şişik, şişek Çağ., Sart. şişak An.Ağl.: şişak, şişek, şişik, şişşik, şüşek (DS. X, 3786; Gülensoy, 697)</p>			
	13	kılıc-ilen	kılıcıleng
18b-	1	Uşanî	Üşni (Üşni : “İran’ın Batı Azerbaycan eyaletindeki Uşnu/Üşnü şehri”)
	1	kadîmden	kadîmîdeng
	3	fırâk	fark
	3	Hemedân-ilen Dergezîn	Hemedanıleng Dergezin
	3	Kerbelâ	Kerbela
	4	cemi’i şehirler ... Kâşân	cemi’i şehirler Kaşan
	5	öz İsfahân	uz İsfahan
	6	ala cidâ	ala cıda
	9	gürKazvîn	kürKazvin (kür : “1.tembel, 2. inatçı, 3. cimri”)
	10	mâllı ... mâlsız ... kadîmden / Mâl-lı ... mâl-sız ... kadîmîden	
	11	çokul çıkmaz Germel-ilen	çokul çıkmaz Germiliyleng (çokul : “haberci, casus, dedikoducu”) (Germi : “Erdebil’in Germi bölgesi”)
	12	Gîlân	Gilan
	13	ErdebîlTâlîş	Erdebil.....Talışı
	14	Şîrvân	Şirvan
19-a	1	Hıtâ	Hata
	2	Rûm	Rum
	3	keçisi gerce, âdemi şerce İrevân / geçisi gerce, adamı şerce İrevan	(geçi : “keçi”; ger : “uyuz, uyuz hastalığı”; şer : kötü, fena, şer”)

3	Nahçıvân, Şervel	Nahçıvan, Şerül
4	Tebrîz	Tebriz
5	yıkınakı	yıknakı (<i>yıknak</i> : “toplanma yeri, bir araya gelme yeri”)
7	çâv erenler, çâv erenler	çav erenler, çav erenler (<i>çav</i> : “ünlü, namlı”)
11	hâcî	hâcî (= <i>hacı</i> ; <i>hacca giden</i>)
12	kabul	kabûl
19b-	1 tûka boyılı	toka boyılı (<i>toka</i> : “kısa boylu, semiz, şişman”)
	3 evünde	evinde
	8 üç yilekli sahâr oklar	üç yelekli <i>suhâr</i> oklar
	9 bağır delüb geçse ötse;	bağır delüb <i>geçüb</i> ötse.
	9 ala bıdaklı (sürcidâlar)	ala baydaklı (sur cıdalar)
	10 elib hob	ilib Hûb (<i>il-</i> : “ilmek, ilişmek, dokunmak, değmek, geçmek”)
	12 süksün	sügsün (= <i>ense</i> ; <i>Kayseri’de SÜKSÜN adlı köy var.</i>)
20a-	2 çisgin	çiskin (= <i>çiseleyen yağmur</i>)
	3,5,12 Gazan-idüm	Gazan-ıdum
	4 olubeni	olubanı
	6 Alaçakun Çolpa Daginun	Ala Çakung Çülpe (?) Daginung
	7 ala sâyebân çatılmışdı	ala sâybân çatılmış-ıdı (= <i>ala çadır kurulmuş idi.</i>)
	8 süzülmüşdi	süzülmüş-idi (<i>süzül-</i> : “süzülmek, dökülmek”)
	9 sakdaki	sakd[a]ki (= <i>sağdaki</i>) (<i>NOT: dal’dan sonra ‘elif’ YOK, üstün VAR.</i>)
20b-	1 gazan-idi	gazan-ıdı (= <i>kazan-idi</i>)
	8 tepredebilmezdi	teprede bilmezdi (<i>tepret-</i> : “kımıldatmak, sarsmak, oynatmak”)
	8 kevrürini	kevrürü[b]eni (?) (<i>kevrür-</i> : “gevşetmek” < <i>DLT. kev-</i> “yumuşatmak, zayıflatmak”)

	8	dalıda <i>gen</i>	<i>geng</i> dalıda (<i>geng</i> : “geniş, enli”)
	9	pâdşâhdan vekîllükü	Pâdişâhdang vekîl-lukı
	11	gelmişdi	gelmiş-idi
	12	elmasdan ak dabanum-ile	almâsdang ak dabanumıla
	13	Gazan-idüm	Gazan-ıdum
21a-	2	dâdlı	dadlı (= <i>tatlı, lezzetli</i>)
	3	da'vâ-ilen	da'vâylang
	4	silintiler	selinti-ler (= 1. <i>selin bıraktığı çer çöp, selin getirdiği ağaç, kütük vb.</i> ; 2. <i>mec. derinti, insan kalabalığı</i>)
	5	kentli dahice	kent-li dahıca (<i>kentli</i> : “şehirli”)
	7	bed-nefs-ilen	bed-nefsilen (= <i>nefsi kötü olan kişi; kötü ruhlu</i>) ile
	10	Tât evü-y-ilen Türk evü	Tat eviyleng Türk evi
	11,12	Tât	Tat
21b-	2	deyebilmeye	deye bilmeye
	3	döndüre halo deye	döndere hâlû deye (<i>dönder-</i> : “döndürmek, çevirmek”; <i>hâlû</i> : “dayı”)
	5	dere, tepe kalmasa	dere tepe kalmaya
	5	ekin-ilen şahm ola; dana bozu / ekinileng şohum ola dana buzav	(<i>şohum</i> : “pulluk ve sabanla toprağı işleme, sürme”; <i>buzav</i> : “buzağı”)
	5	çifte gede	cüfte gede (<i>cüft</i> : “saban,pulluk”)
	7	yerin de	yerinde
	10	yetişmedin	yetişmedin
	11	kayın ata-y-ilen	kayın ata ileng
	13	yamân	yaman (=kötü, yaman)
	13	evcegizimi ayıra,	evcegizimi ayır
	13	evcegin	Evcigzin
	14	çubuk eke,	çubuk ege,
22a-	1	keçisi	geçişi (= <i>geçiş</i>)

4	ta'amlı	ta'mlı (=tadı güzel, lezzetli)
6	'ryâl	'ayâl (=karı, eş)
9	yetişmeden	yetişmedin
11	daha-mı devletli koca	"dahay devletli koca!" (<i>dahay</i> : "haydi!")
11	söyleler	söyle[y]eler
12	âdem öle	adam ola
22b-	1 günorta-y-ilen	Gün orta ileng
	2 şılanumda	şilenümde [şın+lamelif+nun+vav+mim+dal+yuvarlak he] (<i>şilen</i> < Moğ. "çorba")
	3 kârvânsara teg	kârvânsara tek
	4 gördüm; men, Dede Korkud	gördüm men Dede Korkud,
	5 kapudan	kapudang
	13 kür-ilen	kürileng (<i>kür</i> : "1.tembel, 2.inatçı, 3. cimri")
23a-	1 tâlaniben	talanibang (<i>talan</i> : talan, yağma")
	2 mahallinde	mahallında
	4 gedilmese	gedilmese
	7 'âdillük-ilen elge	'âdillügileng ölke
		(ölke : elif+lam+kef+yuvarlak he ile; elif-vav+lam+kef+elif olmalı idi.)
	9 dost oluben	dost olubang
	11 ay-ilen altun-ilen	ayilang altunilang
23b-	2,9 bidev	bedev
	3,11 yüz çevirüb	yüz çevürüb (<i>yüz çevür-</i> : "yüz çevirmek, sırt çevirmek")
	4 kordan kalmaz; ay-ilen	kurdang kalmaz. Ayilang (<i>kur</i> : "şenlik, ziyafet, toy")
	5 ferişte altun-ilen	firişte altunilang (<i>firişte</i> : "melek").
	6 müfessereti	mefrakı (=mim+fe 'noktasız'+re-kaf+ye) (<i>mefrak</i> : "bozukluk, bozuk olma durumu")
	7 pintisi	sepintisi (<i>sepinti</i> : "sepilme, dağılma; uygunluk")

7	Kayser Salur ayası	Kısar Salur iyesi (<i>ie</i> : “ <i>sahip</i> ”)
8	igi	yegi (<i>yeg</i> : “ <i>yeğ, iyi, daha iyi, üstün</i> ”)
9	akalarum-ilen	Akalarumilang (<i>aka</i> : “ <i>ağa, bey, büyük</i> ”)
10	getmişdüm	getmiş-idüm
10	çâpâr geldi	çapar geldi (<i>çapar</i> : “ <i>ulak, haberci</i> ”)
11	ne içersin	ne içerseng?
12	geldigüni	geldüğünü
13	öyine girdüm	oyına girdüm
14	eymerenmedüm	imrenmedüm
25b-	2 kıymazanmadum	kımzanmadum (= <i>kaf+ye+mim+ze+nun+mim+dal+vav+mim</i>) (<i>kımzan-</i> : “ <i>kımıldamak, kımıldanmak, kalkmak istemek</i> ”)
5	seksen min deyende	seksen min [geldi] deyende
6	arhalukca kaydum	arhalukcakıdum (= <i>medli elif+re+hi+elif+lam+vav+kaf+cim+elif+kaf+ye+dal+vav+mim</i>) (<i>arhaluk</i> : “ <i>arkalık; ev içinde giyilen bir tür hırka veya yelek</i> ”)
8	namâz Muhammedi, yaradan	namâz-ı Muhammedî, yaradang
10	adabasa yerinde	Ada basa yeriyende (<i>ada basa yeri-</i> : <i>sağlam ve güçlü adımlarla yürümek</i>)
12	bağır, öpkessin	bağır öpkessin
13	çaya girse çalımlı, çalkarakuş	çapa girse çalımlı, çal kara kuş (<i>NOT: 12b-12'deki çapa girse göz önüne alınarak düzeltilmiştir.</i>)
26a-	1 Kara Göne	Kara Güne
3	Alay Hanlının Bolay Hanı	Alay Hanılang Bulay Hanı
6	Pâdîşâh Bayındırın	Pâdişâh Bayındırdang
7	korçı başı	kurçı başı (<i>kurçı</i> : “ <i>Türkmen kabilelerinin atlı askerleri</i> ”)
8	Tebrîzden Aras-ilen	Tebrizden Arasılang

- 10 cidâsı **Kımuklının** cıdası **Kımukıläng**
(*cida* : “süngü, kargı, mızrak”)
- 11 sâyebân sâybân
- 12 **Kabaldın** **Kabaldäng**
- 13 **anun için** ... **Panbukçunun** **anung-içüng** ... **Panbukçınung**
- 14 **Minkışlaka tâlân** **Min Kışlaka talan**
- 26b-** 5 **Alagözün**.... Şerâncâna **Ala Gezüng** Şarabhâna
6 **karîme** **karma**
8 **önünde** **durmış-idi** **öginde**.... **durmış-ıdı**
(*ög* : “ön, ön taraf”)
9 **Aras-ilen** **Arasıläng**
10 **Kars Kal’ası**nı ol **yeri**yişde **Kars Kal’esini** ol **yeri**şde
- 11 **Akça Kal’a** Sürmelide **Akça Kal’e** Sürmelüde
Lala ... **tigdüm** / **Lele tıkdüm**
(Sürmelü: metinde: *sin+re+mim+yuvarlak he+lam+ye+dal+yuvarlak he*)
12 **begler-ilen** **Serhâb Dagma**nı **beglerileng** **Surhâb Dagma**nı
13 **nekkâre** **nakkâre**
(= “davul, kös”)
14 **anda alpım erim** **Anda “alpam, erem!”**
(*anda* : “o zaman; onda, orada”)
(*alp* : “alp, yiğit, kahraman”)
- 27a-** 1 âdemler **adamlar**
2 **igi,** **Zulkadirli delüsi** **Sâvalan** **yegi** **Zu’l-kadirli delüsi** **Savalan**
(*yeg* : *yeğ, iyi, daha iyi, üstün*)
3 **Sarıkamış** ... **hetbetli** **Sarı Kamış****heybetli**
4 ...**yâlmanı, sürcidânun** **cibiri, sahâr** **yalmanı, sur cıdanung** **cibiri, suhâr**
(*yalman* : (kılıç, mızrakvb.) *kesici ve batıcı araçların kesen veya batan bölümü*)
sur : “1. sarı, kamış sarısı; 2. parıldayan”
cida : “süngü, kargı, mızrak”
cibir : “süngü ucundaki demir” <Moğ. *ciğür, ci’ür*
suhâr : “bir tür ok”
- 6,7 **tazı tola-yıdurdı bahrî kuşlar** **götürdi tâzî tula yeddürdi bahrî kuşlar** **götürtdi**
(*tâzî* : “tazı”
tula : “düz uzun tüylü, uzun bacaklı, iri bir av köpeği cinsi”
yeddür-: “yedekte götürmek, çekerek peşinden götürmek”
bahrî kuşlar : “deniz kuşları”

	7	ala parslar üngeretdi	ala parslar öngürt di (öngürt- : “ileri götürmek, ileri geçirmek”)
8,9		Ak Minkânı	Ak Mankanı
	11	yollayubeni	yollayubanı
	12	Konur atı üstündi, karankluk	Kongur atı oynatdı. Karankuluk (kongur : “konur renkte”; karankuluk : “karanlık”)
	13	perverdigâr men	“Perverdigâr! Men
27b-	2	kara dagun dâmeninde	k. d. dâmânında
	3,9	yedi	yeddi
	4	çerag	çırâg
	5	at üstündi ... sari	at oynatdı ... sarı (oynatdı : <i>elif-vav+ye+nun+te+dal+ye</i>)
	6	...Lala Kılbaş ... Gazanun Lalası	Lele Kılbaş ... Gazanung Lelesi (lele : “lala, padişah ve soyluların özel eğitmeni”)
	7	eşiddi katlanımadı	eşitdi Katlanmadı (katlanmak : “katlanmak, dayanmak”)
	10	ejdehaya	ejdehâya (<i>pek çok yerde</i>)
	12	agzinun bokı-y-mış	agzinung bukıymış (buk : “buğu”)
	13	ol ejdahanun yalı-y-mış	ol ejdahânung yalıymış (yal : “at, aslan vb. hayvanların ensesinde veya boynunda bulunan uzun kıllar; ye”)
	14	tüm yüreği	tom yüreği (tom : “sert, katı” < tong) tom yürek “katı yürekli”)
28a-	5	salahun nedür	salâhung nedür?
	7	... belkebelki ...
	10,11	olmag-ilen	ölmegileng / ölme-gileng
	13	ejdeha	ejdehâ (<i>pek çok yerde</i>)
28-b	1	yekin	yegin (= “çabuk, ızlı)
	2	yatubeni uyumış	yatubanı uymış (uy- : “uyumak” /Tebriz ağzı.)
	3	hile ilen	hîle ileng
	4	sahâr kapdı bir ok-ilen	suhâr kapdı bir okılang (suhâr : “bir tür ok”)

- 7 kengerçik butası yel **önice** Gengerçek buta-sı yel ögice
(*gengerçek* : “Hint yağı bitkisi”
buta : “çalı”
yel : “yel, rüzgâr”
ögice : “ön, ön taraf”)
- 7 ...atı-y-ilen, donı-y-ilen ... atıylang, donıylang
(*don* : “giysi, elbise”)
- 9,10 ya.....ya yâ.....yâ
- 10 urdukımı ulatmıyan urdügüngi ulatmayan
(*urdüküngi* için bk. s.223, not198)
(*ur-* : “vurmak”
ulat- : “ıylulamasına sebep olmak, büyütme”)
- 11 gönlinesin gönglindeseng
- 12-sin-seng
- 14 yalangaçların sırtın örtim yalangaçlarung setring örtim
(*ört-* : “örtmek”/*örtim* “örteyim” /ağız özelliği)
- 29a- 2,3 yâmân yaman
(= “kötü”)
- 3 yalvargilin yalvargileng
- 4 anı-y-ilen ejdehanun anılang ejdehânung
- 6 cidâsını cıdasını
(*cıda* : *süngü, mızrak, kargı*)
- 8 sa’atcuk sâ’atcuk
- 9 cehdeyledi cidâ-ilen cehd eyledi cıda ileng
(*cehd eyle-* : “çalışıp çabalamak”)
- 13 mara sen mere seng
- 14 yalmânundan ... sahâr yalmanındang suhâr
(*yalman* : “kılıç, mızrak vb.) kesici ve batıcı araçların kesen veya batan bölümü”)
suhar : “bir tür ok”)
- 29b- 1 uşanmazdun üşenmezdüng
(*üşen-* : “korkmak”)
- 2 tepemden tepem-deng
- 4 n’eyler neyler
- 5 fikreyledi fikr eyledi
- 7 ... önine ögine
- 8 okı sadakından tökince okı sadakındang tükenince
- 8 ..ejdehaya bukun bukun şişletdi ...ejdehâya bokun bokun şişledi

- (*bokun bokun* : “boğum boğum” (art arda))
- 9 ejdehada dahi sömürmek horı..dahi ejdehâda dahi sömürmek hurı ..dahi
(*sömürmek* : “yiyecek ve içeceğin hepsini birden yiyip bitirmek”
hur : “güç, hâl, kuvvet, hüner, takat”)
- 9horı kaldı hurı kaldı
- 12 bukundan bokundan
(*bokun* : “boğum”)
- 13 yer yüzüne ... yer yüzine
- 30a-** 1 pıçakın bıçakın
- 3 sıyıra kılıc sıyra kılıc
(*sıyra* : “sıyrılmış, çekerek çıkarılmış, kınından çıkarılmış (kılıç)”
- 4 üstine yekin geldi üstine yegin geldi
(*yegin* : “çabuk, hızlı”)
- 5 ejdehanun yedi başı ejdehânung yeddi başı
- 7 Lala dedi; Bârekallah Lele dedi: “Bâraka’l-lâh
(= “Allah mübarek etsin, hayırlı uğurlu olsun!” anlamında bir söz.)
- 9 durumun-ilen durumungılang
- 10 ejdehanun derisin soygil dedi; Lala .. ejdehânung derisin soygil!”. Lele
- 13 ... kırbân eyledi; üç yilegli sahâr oklarına / ..kurbân eyledi. Üç yelekli suhâr oklarına
- 30b-** 1 perli dom şeşperine kâb eyledi perli dem şeşperine kab eyledi
(*perli*: “yelekli, tüylü”; *dem* : “kılıç, hançer, bıçak vb. keskin yanı”; *şeşper* : “savaş araçlarından altı dilimli toğpuz”; *kab eyle-* : “kılıf yapmak”)
- 1 ...ala bıdak sürcidâsına kâb eyledi ala baydak sur cidasına kab eyledi
(*ala baydak* : “ala bayrak”; *sur cida* : “kamuş rengi kargı”; *kab eyle-* : “kabına , kılıfına koymak”)
- 3 sâyebânınun yelkenlerin sâybânınung yelken-lerin
(*sâybân* : “gölgelik, büyü çadır;otağ”)
- 4 bir tasrîf-ilen bir tasarrufılang
- 5 atı-y-ilen donı-y-ilen ejdehanun atıylang donıylang ejdehânung
- 7 pâdşâh pâdişâh (pek çok yerde.)
- 8 bile Türk sadıkdur beyle Türk-i sâdıkdur
- 8 ...ejdeha nece olur, sakdan soldan ejdehâ nece olur? Sakdang soldang
- 9 söze geldiler söze geldi-ler

- 10 ejdeha hemi ejdehâ Hamı
 11 tîr-i bârân tîr-bârân
 (= “yağmur oku”) (= “ok yağdırma, ok yağmuruna tutma”)
 13 rast geldi, ola öldürdi; ola ejdehanun râst geldi ola, öldürdi ola, ejdehânung
 14 girdi; ola eger Gazan ejdeha olubdur, ne kavm / girdi ola, eger Gazan
 ejdehâ olubdur ne kavim

- 31a-1.... vergilin** **vergileng**
 2 gedeyim Gazanun karşısına .. gedeyim Gazanung karşı-sına...
 2 ...ejdeha olubdur, evvel ...ejdehâ olubdur, ol
 4 sahâr kapdı suhâr kapdı
 5 ‘ammu, seni ejdeha oldı “ ‘Amû seni ejdehâ oldı
 5 ...eger ejder olmayuben eger ejde olmayubsang
 6 menüm-ilen menümileng
 7 sahâr okun peykânı-y-ilen öldürürüm suhâr okung peykânıylang öldürürem
 (*suhâr* : “bir tür ok”
 peykân : “temren, okun ucundaki sivri demir”)
 (= “suhâr okun temreni ile öldürürüm!”)
 8 yalmânı-y-ilen dograrım yalmanıylang dograram
 9 avından..... Avungdang...
 10 şıla[n]lıga şılalga
 (=şın+ye+lamelif+lam+gayın+yuvarlak he)
 (= “av etinden ya da maldan birine ganimet
 olarak verilen pay”
 11 kılıcıya kılıcına (Not: nun’un noktası eksiktir.)
 12 ... olmadı-mı. Pâdşâhejdeha ... olmadı mı? Pâdişâh....ejdehâ

- 31b-** 1 Pâdşâhun ejdeha Pâdişâhung ... ejdehâ
 2 sâyebân sâybân
 3 yeddi kün ... pâdşâhı yeddi gün Pâdişâhı

Nasser Khaze Shahgoll, Vallollah Yaghoobi, Saharouz Aghtabal ve Sara Behzad adlı dört Güney Azerbaycanlı Türkmen gencinin hazırladığı, “*Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*”nde (C.16, Sayı: 2 ,Haziran 2019, s. 147-379) yayımlanan, incelemeli, dip notlu, dil araştırmalı ve açıklamalı sözlüklü “*Dede Korkut Kitabı'nın Günbet Yazması: İnceleme, Metin, Dizin ve Tıpkıbasım*” adlı makalede de bazı okuma hataları bulunmaktadır. **M. Ekici**'nin okuyuşundan daha az olmakla birlikte buradaki yanlış okumaları da aşağıda belirttik:

1a-	4	min sözcük	min kelime
1b-	1	İsmâ'île bıçak çekdi	İsma'île pıçak çekdi
	2	endürdi	indürdi
	10	bitün	bütün
2a-	9	düşman-lar ung	düşmen-ler üng
	13	ulaldukca	ulaldugca
	14	Kara Güneye ümid ... böyüldukca	Kara Göneye ümid böyüldugca
2b-	3	bahadır	bahâdır (< Moğ. <i>bagatur</i>)
3a-	3	yad gelini	yâd gelini
	10	meşenü ng kollarınd[a]	meşenü ng göllerind[e]
	11	Kazakuclar	Kazaguclar
3b-	2	düşmana....düşmanı	düşmene düşmeni
4b-	13	güciylen	gücilen
	14	yerind eng	yerd eng
5a-	3	kurd eniği	kurt enigi
	11	düşmaninü ng	düşmeninü ng
	13	agac	akaç
6b-	3	Boynuzıyl ang	Boynuz ilen
	5	kurban	kurbân
	7	düşmanını	düşmenini
7b-	1	soylamasa	söylemese
8a-	5	yavrisun ing	yanrısın ung
10a-	1	kollar	göller
	12	kolında	gölünde
10b-	6	boynı yokun	boynı yoğun
11a-	7	maral	marâl
11b-2,3,4		kal'eler üng	kal'alar ung
	13	pâdişâhı	pâdişâsı
12a-	1	edeng	ideng
	6	kollarında	göllerinde
	10	Eymür	Eymür
12b-	2	Dagıstana	Dagıstâna
	9	bahadır	bahâdır
	13	bürgüt ... serhad	bürküt ... serhâd

13a-	11	Cangı Begi ... kayım	Cangı Begi ... kâyim
13b-	6	bugda denli	bugda dâneli
15a-	3	elingdeng	elindeng
	4	yetürür	yetürür
15b-	10	kolung	gölüng
16a-	1	ögünde	öginde
17a-	3	Dedem Korkud der	Dedem der
17b-	1	yadlar kavim	yâdlar kavm
	13	müslümândur	müselmândur
18a-	2	Îmân	Îmân
	8	Hindî eli	Sindî eli
	11	Halhal	Halhâl
18b-	3	Şerül	Şerir
	9	Dolısında	Dolusunda
	11	hak kapusunda	Hakk kapusunda
19a-	1	Kurân	Kur'ân
	3	hak	Hakk
19-b	9,10	Sagdaki begler saga	Sakdaki begler saka
24a-	5	geleng	geleng
	11	kâküllice	keküllice < Moğ. <i>kekül</i> (>Fars. <i>kâkül</i> > Tü.) (Arap harfleri ile: <i>kef-elif+kef+vav+lâm</i> . Arap Harfleri ile yazılan Türkçe ünsüzler her zaman kısa okunur.)
27a-	8	yetişende	yetişende
29b-	9	yeglügünge	yeglülünge

2019 yılının yarısında ortaya çıkan Dede Korkut'un 3. yazma nüshası üzerinde oldukça fazla yorum yapıldı ve aynı yazmanın "fotokopi"leri üzerinden üç farklı kişi tarafından transkripsiyonları hazırlanarak Türkolojinin ve Türkologların dikkatine sunuldu. Ben bu yayınlardan şimdilik ikisini temin edebildiğim için, bu iki yayını ve (*ek olarak verilen el yazmasını*) yeniden, karşılaştırmalı okuyarak tenkitlerini hazırladım. M. Ekici'nin "kitap" ve dört kişinin "makale" olarak hazırladıkları yayınları kullandım.

Arap harfli Türkçe metinleri okumanın o kadar kolay olmadığını biliyorum. Çünkü, bu metinlerdeki Türkçe, Arapça, Farsça ve Moğolca sözlüklerin yazılışlarını

(imlâlarını), anlamlarını; metinlerde geçen kişi, yer ve madde adlarının da ne olduklarını ve anlamlarını çok iyi bilmek gerektiğini de biliyorum.

Ekici'nin okuduğu metnin transkripsiyonundaki bazı yanlış okumalar ve anlamalar ile dört gencin hazırladığı transkripsiyondaki bazı yanlış okumaları karşılaştırarak, her iki yayındaki farklılıkları göstermek istedim. Amacım, "**Dede Korkut**"un bu üçüncü yazmasının okunuşunu ve metnin taşıdığı anlamı, Türkologlara daha doğru biçimde verebilmektir.

M.Ekici'nin "**Ötüken**" yayınları arasında çıkan kitabının kapak deseninin Dr. **Mehmet SAĞ** gibi Türk kültürünü çok iyi yorumlayan bir ressamın fırçasından çıkmış olması ve yazmanın varaklarının sayfalar hâlinde solda verilmesi kitabın önemini artırmaktadır. Ancak, dört gencin okudukları metinde geçen bütün kelimeleri dil ve gramer özellikleri bakımından incelemeleri, çalışmanın arkasına koydukları "açıklamalı" sözlük(ler) ve sayfa altlarında verilen 202 notta yer alan bilgiler, Ekici'nin yayınındaki eksiklikleri de göz önüne çıkarmaktadır.

El yazması bir eseri okuyabilmek için kaligrafiden çok iyi anlamak; müellif ya da müstensih hattında görülebilen yanlış yazılımları, (*derkenarda yazılan notları*), Arapça ve Farsça'nın gramer kurallarını çok iyi bilmek gerekmektedir. Ayrıca, o yazmanın yazıldığı coğrafyada konuşulan Türkçenin ağız (dil) özelliklerini de bilmek gerekmektedir. Orta Asya coğrafyasında yazılmış olan pek çok Türkçe eserde görülen Moğolca kelimelerin imlâları ile anlamlarını da yerlerine oturtabilmek bir dilcinin görevidir. Bu yüzden Moğolcanın kelime hazinesini, en azından F. D. Lessing'in "**Moğolca-Türkçe Sözlük, I-II**" adlı sözlüğünden yararlanarak değerlendirmek gerekir. (*Bu sözlük, değerli Türkolog Günay Karaağaç tarafından İngilizceden Türkçeye tercüme edilmiş olup, eser, tarafımızdan gözden geçirilip, raporu yazılarak, 2003 yılında TDK yayınları arasında yayımlanmıştır. (2. basımı 2017)*)

Yukarıdaki tenkitler, ortaya konulan çok iddialı bir çalışmanın eksikliklerini ve yanlışlarını okuyucunun ve öteki araştırmacıların dikkatlerine sunmak için yapılmıştır. Ekici'nin okuma (transkripsiyon) hataları ile bu hatalardan dolayı "**Türkiye Türkçesine Aktarma**"daki tutarsızlıkların da eserin 2. basımında, yukarıda belirttiğimiz düzeltmelerin dikkate alınarak yapılmasını temenni ediyorum. Böylece, gözden kaçırılmış olan yanlışlıklar düzgün olarak okuyucusuna ve **Dede Korkut** sevdalarına düzgün olarak verilmiş olur.

Eğer bu düzeltmeler dikkate alınmazsa, satış fiyatı 60. TL. olan bu eser, verilen metin tıpkıbasımlarının dışında pek bir işe yaramayacaktır.

7 Eylül 2019, Batıkent-ANKARA